ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 17ης Δεκεμβρίου 1998 *

Στην υπόθεση C-153/97,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunal Supremo (Ισπανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Aristóteles Grajera Rodríguez

και

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS),

Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS),

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς το κύρος του παραρτήματος VI, Δ, σημείο 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6), όπως προσαρμόστηκε με το παράρτημα I, μέρος VIII, της Πράξεως για τους όρους προσχωρήσεως του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και για τις προσαρμογές των Συνθηκών (ΕΕ 1985, L 302, σ. 23), όπως δε κατόπιν τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 7), καθώς και ως προς την ερμηνεία του εν λόγω κανονισμού,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-P. Puissochet (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann, D. A. O. Edward και M. Wathelet, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: A. La Pergola
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Grajera Rodríguez, εκπροσωπούμενος από τους Roque Méndez Robleda και Benjamín Mayo Martínez, δικηγόρους Orense,

— η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη Rosario Silva de Lapuerta, abogado del Estado,

— το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, εκπροσωπούμενο από τον Diego Canga Fano και την Anna Lo Monaco, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Peter Hillenkamp, νομικό σύμβουλο, και την Isabel Martínez del Peral, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις των Grajera Rodríguez, της Ισπανικής Κυβερνήσεως, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 16ης Ιουλίου 1998,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Οκτωβρίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 17ης Μαρτίου 1997, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Απριλίου 1997, το Tribunal Supremo υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς το κύρος του παραρτήματος VI, Δ, σημείο 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6), όπως προσαρμόστηκε με το παράρτημα I, μέρος VIII, της Πράξεως για τους όρους προσχωρήσεως του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και για τις προσαρμογές των Συνθηκών (ΕΕ 1985, L 302, σ. 23), όπως δε κατόπιν τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992 (ΕΕ L 136, σ. 7, στο εξής: κανονισμός), καθώς και ως προς την ερμηνεία του εν λόγω κανονισμού.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Grajera Rodríguez και του Instituto Nacional de la Seguridad Social (στο εξής: INSS) και της Tesorería General de la Seguridad Social, αναφορικά με τον τρόπο υπολογισμού της συντάξεως γήρατος του ενδιαφερομένου.

3 Το άρθρο 46 του κανονισμού θέτει τους κανόνες περί εκκαθαρίσεως των παροχών τις οποίες προβλέπει το κεφάλαιο περί γήρατος και θανάτου. Η παράγραφος 2 περιλαμβάνει ειδικότερα τον ακόλουθο κανόνα:

«α) ο αρμόδιος φορέας υπολογίζει το θεωρητικό ποσό της παροχής την οποία θα μπορούσε να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, αν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες των κρατών μελών στις οποίες είχε υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός είχαν πραγματοποιηθεί στο σχετικό κράτος μέλος και υπό τη νομοθεσία που

εφαρμόζεται από τον εν λόγω φορέα κατά την ημερομηνία της εκκαθαρίσεως της παροχής. Αν, κατά τη νομοθεσία αυτή, το ποσό της παροχής είναι ανεξάρτητο της διάρκειας των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν, το ποσό αυτό λαμβάνεται ως το θεωρητικό ποσό που αναφέρεται στο παρόν εδάφιο».

4 Το άρθρο 47 θεσπίζει συμπληρωματικούς κανόνες όσον αφορά τον υπολογισμό των παροχών. Η παράγραφος 1 προβλέπει ειδικές διατάξεις για τον υπολογισμό του κατά το άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', θεωρητικού ποσού μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται ιδίως η ακόλουθη διάταξη:

«ε) ο αρμόδιος φορέας ενός κράτους μέλους, η νομοθεσία του οποίου προβλέπει ότι ο υπολογισμός των παροχών βασίζεται σε έναν μέσο όρο εισφορών, καθορίζει αυτό τον μέσο όρο σε συνάρτηση με τις περιόδους ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό τη νομοθεσία αυτού του κράτους και μόνον».

5 Τέλος, στο παράρτημα VI του κανονισμού, το οποίο ορίζει, σύμφωνα με το άρθρο 89 του εν λόγω κανονισμού, τις ειδικές λεπτομέρειες εφαρμογής των νομοθεσιών ορισμένων κρατών μελών, περιλαμβάνεται στο τμήμα «Δ. Ισπανία», το σημείο 4, το οποίο αποτελείται από τα ακόλουθα δύο εδάφια:

«α) Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 47 του κανονισμού, το θεωρητικό ποσό της ισπανικής παροχής υπολογίζεται επί των πραγματικών βάσεων εισφοράς του ασφαλισμένου, κατά τα έτη πριν από την καταβολή της τελευταίας εισφοράς υπέρ της ισπανικής κοινωνικής ασφάλισης.

β) Το ποσό αυτής της σύνταξης θα αυξηθεί κατά το ποσό των προσαυξήσεων και αναπροσαρμογών που υπολογίζονται για κάθε μεταγενέστερο έτος μέχρι το έτος που προηγείται της επέλευσης του κινδύνου, για τις συντάξεις της ιδίας φύσεως.»

6 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι, σύμφωνα με την ισπανική νομοθεσία, το ποσό των συντάξεων γήρατος και μόνιμης αναπηρίας των μισθωτών εργαζομένων δεν ποικίλλει ανάλογα με τον αριθμό των περιόδων εισφοράς ή τη διάρκεια της σταδιοδρομίας των ενδιαφερομένων, αλλά προκύπτει από τη συνεκτίμηση της μέσης βάσεως της εισφοράς που αντιστοιχεί στον λαμβανόμενο μισθό κατά τη διάρκεια ορισμένων ετών που προηγούνται της συνταξιοδοτήσεως ή της επελεύσεως της αναπηρίας. Ακριβέστερα, βάσει του άρθρου 3 του νόμου 26/85, της 31ης Ιουλίου 1985, που ίσχυε κατά τον χρόνο των περιστατικών που αφορούν τις διαφορές των κυρίων δικών και του οποίου τις διατάξεις επαναλαμβάνουν ουσιαστικά τα άρθρα 140 και 162 του αναμορφωθέντος κειμένου του Ley General de Seguriadad Social, που κυρώθηκε με το νομοθετικού χαρακτήρα βασιλικό διάταγμα 1/1194, της 20ής Ιουνίου 1994, η βάση υπολογισμού των συντάξεων είναι ίση προς το πηλίκον που προκύπτει από τη διαίρεση διά του 112 των βάσεων υπολογισμού της εισφοράς του ενδιαφερομένου κατά τη διάρκεια των 96 μηνών που προηγούνται αμέσως του μήνα της επελεύσεως του κινδύνου που αποτελεί το γενεσιουργό αίτιο της παροχής (αίτηση συνταξιοδοτήσεως ή δήλωση μόνιμης αναπηρίας). Κατά τις διατάξεις αυτές, οι βάσεις που αντιστοιχούν στους 24 μήνες οι οποίοι προηγήθηκαν εκείνου της επελεύσεως του κινδύνου υπολογίζονται με την ονομαστική τους αξία, ενώ οι υπόλοιπες επανεκτιμώνται σύμφωνα με την εξέλιξη του δείκτη τιμών καταναλωτή. Εξάλλου, σε περίπτωση μη υποχρεωτικής καταβολής εισφορών καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο ή μέρος αυτής, τα κενά συμπληρώνονται κατ' εφαρμογή των κατωτάτων βάσεων που έχουν εφαρμογή στους συμπληρώσαντες το 18ο έτος της ηλικίας τους εργαζομένους. Εν πάση περιπτώσει, η βάση υπολογισμού της εισφοράς δεν μπορεί να είναι ούτε μικρότερη της προβλεπόμενης από την ισχύουσα νομοθεσία ελάχιστη βάση ούτε ανώτερη της ανώτατης βάσεως.

7 Ο Grajera Rodríguez, εργαζόμενος ισπανικής ιθαγένειας, εργάστηκε ως μισθωτός, αφενός μεν, στην Ισπανία κατά τα έτη 1953 έως 1961 και 1967 έως 1969, αφετέρου δε, στη Γερμανία κατά τα έτη 1961 έως 1967 και 1969 έως 1993.

8 Το 1993 το INSS τού χορήγησε μηνιαία σύνταξη 5 141 πεσετών (PTA), υπολογισθείσα βάσει των εισφορών που κατέβαλε στην Ισπανία προ του 1969, κατά τρόπο υπολογισμού σύμφωνο προς τους κανόνες του παραρτήματος VI, Δ, σημείο 4, του κανονισμού. Ο ενδιαφερόμενος αμφισβήτησε το ποσό αυτής της συντάξεως, υποστηρίζοντας ότι η περίοδος αναφοράς που έπρεπε να ληφθεί υπόψη ήταν η περίοδος μεταξύ 1985 και 1992, δηλαδή τα οκτώ προγενέστερα της συνταξιοδοτήσεώς του έτη.

9 Με απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 1995, ο Juzgado de lo Social nº 30 de Madrid δέχθηκε την προσφυγή του Grajera Rodríguez και υποχρέωσε το INSS να του καταβάλει σύνταξη υπολογιζόμενη βάσει των ανωτάτων ορίων εισφοράς που εφαρμόζονταν για την κατηγορία των εργατών στην Ισπανία κατά την ανωτέρω περίοδο, δηλαδή, λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα συμπληρωματικά ποσά, μηνιαία σύνταξη 18 517 PTA.

10 Κατόπιν εφέσεως που άσκησε το INSS, το Tribunal Superior de Justicia de Madrid με απόφαση της 9ης Απριλίου 1996 τροποποίησε την απόφαση αυτή και αποφάνθηκε ότι η σύνταξη γήρατος του αιτούντος έπρεπε να υπολογισθεί βάσει των εισφορών που καταβλήθηκαν κατά τα οκτώ έτη που προηγήθηκαν του 1969, τελευταίου έτους καταβολής εισφορών στην ισπανική κοινωνική ασφάλιση, με τις επανεκτιμήσεις που έγιναν έκτοτε μέχρι της ημερομηνίας συνταξιοδοτήσεώς του.

11 Επιληφθέν αιτήσεως αναιρέσεως, το Tribunal Supremo διαπίστωσε αμφιβολίες ως προς το κύρος, έναντι των άρθρων 48 και 51 της Συνθήκης ΕΚ, του συστήματος υπολογισμού που προβλέπει το παράρτημα VI, Δ, σημείο 4, του κανονισμού. Δεχόμενο ότι το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί επί παρομοίου ερωτήματος με την απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 1996, C-251/94, Lafuente Nieto (Συλλογή 1997, σ. I-4187), το ανώτατο ισπανικό δικαστήριο έκρινε ότι εξακολουθούν να υφίστανται αβεβαιότητες και αποφάσισε να υποβάλει τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει να θεωρηθεί αντίθετο προς τα άρθρα 48 και 51 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα το σύστημα υπολογισμού που προβλέπεται στο παράρτημα VI, Δ, σημείο 4, του κανονισμού 1408/71, όπως έχει τροποποιηθεί με τον κανονισμό 1248/92, κατά το οποίο σύστημα το θεωρητικό ποσό της ισπανικής συντάξεως προσδιορίζεται σύμφωνα με τις βάσεις κατά τις οποίες ο εργαζόμενος κατέβαλε εισφορές κατά την περίοδο υπολογισμού αμέσως πριν από την καταβολή της τελευταίας εισφοράς στο ισπανικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως με αναπροσαρμογή του θεωρητικού ποσού της συντάξεως που προκύπτει υπό τις ίδιες προϋποθέσεις υπό τις οποίες, σύμφωνα με την ισπανική νομοθεσία, θα είχε γεννηθεί δικαίωμα συντάξεως κατά τον χρόνο καταβολής της τελευταίας εισφοράς στην Ισπανία;

2) Πρέπει, προκειμένου να διασφαλιστεί η ίση μεταχείριση του διακινουμένου εργαζομένου στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, να υπολογίζεται ο μέσος όρος των εισφορών της ισπανικής συντάξεως σε συνάρτηση με τις

βάσεις με τις οποίες ο διακινούμενος εργαζόμενος έχει καταβάλει εισφορές, ως εάν είχε συνεχίσει να εργάζεται στην Ισπανία κατά την περίοδο υπολογισμού πριν από τον γενεσιουργό λόγο, τον οποίο ορίζει γενικώς η ισπανική νομοθεσία;»

12 Με τα δύο αυτά ερωτήματα, που επιβάλλεται να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το σύστημα υπολογισμού που προκύπτει από το παράρτημα VI, Δ, σημείο 4, του κανονισμού (στο εξής: επίμαχο παράρτημα) αντιβαίνει προς τα άρθρα 48 και 51 της Συνθήκης και αν η βάση υπολογισμού της ισπανικής συντάξεως πρέπει να καθορισθεί βάσει των θεωρητικών βάσεων επί των οποίων θα είχε καταβάλει εισφορές ο διακινούμενος εργαζόμενος αν είχε παραμείνει στην Ισπανία κατά την αμέσως προηγηθείσα της επελεύσεως του κινδύνου περίοδο.

13 Από τη διάταξη περί παραπομπής συνάγεται ότι το εθνικό δικαστήριο φρονεί μάλλον ότι μόνον η προσαρμογή στα σημερινά δεδομένα της βάσεως υπολογισμού θα ήταν σύμφωνη προς τις αρχές του κοινοτικού δικαίου, ενώ η αναπροσαρμογή του ποσού της συντάξεως που προβλέπει το επίμαχο παράρτημα δεν είναι σύμφωνη προς τις εν λόγω αρχές. Κατά τη γνώμη του, προκειμένου να αποφευχθεί δυσμενέστερη ή ευνοϊκότερη μεταχείριση του διακινουμένου εργαζομένου ο οποίος δεν κατάβαλε εισφορές στην Ισπανία κατά την περίοδο αναφοράς που προβλέπει η εθνική νομοθεσία, θα ήταν προτιμότερο «να ληφθούν ως βάση υπολογισμού οι μέσες βάσεις της περιόδου που λαμβάνεται υπόψη πριν από την επέλευση του κινδύνου, δηλαδή ο μέσος όρος μεταξύ της ελάχιστης βάσεως και της ανώτατης βάσεως της σταθερής κατηγορίας εισφοράς που αντιστοιχεί στην επαγγελματική κατηγορία του εργαζομένου κατά τη διάρκεια των τελευταίων οκτώ ετών».

14 Ο Grajera Rodríguez υποστηρίζει ότι το σύστημα υπολογισμού που προβλέπει το επίμαχο παράρτημα αντιβαίνει προς τα άρθρα 48 και 51 της Συνθήκης, δεδομένου ότι είναι πρακτικώς αδύνατη η εφαρμογή του ελλείψει διαθέσιμων δεδομένων σχετικά με τις πραγματικές βάσεις εισφοράς του ασφαλισμένου και διότι εισάγει προφανώς διακρίσεις εις βάρος του διακινουμένου εργαζομένου. Ο προσφεύγων της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι για τον υπολογισμό της βάσεως πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ποσά που πράγματι εισπράχθηκαν από τον εργαζόμενο κατά τη διάρκεια της οκταετούς περιόδου της αμέσως προηγούμενης της επελεύσεως του κινδύνου (έστω και αν αυτά καταβλήθηκαν σε άλλο κράτος μέλος), υπό την επιφύλαξη των ορίων που θέτει η ισπανική νομοθεσία. Επικουρικώς, προτείνει η βάση της ισπανικής συντάξεως να υπολογισθεί σύμφωνα με τις βάσεις επί των οποίων θα υπολογιζόταν η εισφορά του διακινουμένου εργαζομένου αν αυτός είχε παραμείνει στην Ισπανία κατά την περίοδο προ της επελεύσεως του κινδύνου που λαμβάνεται υπόψη, όπως γενικώς προβλέπει η ισπανική νομοθεσία.

15 Αντιθέτως, η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζει, επικαλούμενη ιδίως την προαναφερθείσα απόφαση Lafuente Nieto, ότι σκοπός ακριβώς του επιμάχου παραρτήματος είναι η διασφάλιση της συμφωνίας του άρθρου 47, παράγραφος 1, στοιχείο ε', με τους σκοπούς της Συνθήκης. Υποστηρίζει ότι το προβλεπόμενο σύστημα υπολογισμού ανταποκρίνεται στις γενικές αρχές που διέπουν την κοινωνική ασφάλιση στην Ισπανία και διευκρινίζει ότι έγινε διπλή προσαρμογή στα σημερινά δεδομένα των βάσεων υπολογισμού της εισφοράς, αφενός, και της προκύπτουσας συντάξεως, αφετέρου, προκειμένου να διασφαλισθεί η ορθή αναπροσαρμογή των βάσεων υπολογισμού της εισφοράς που ανάγονται στο απώτερο παρελθόν.

16 Το Συμβούλιο και η Επιτροπή προτείνουν επίσης να ληφθούν επίσης οι αρχές που διατύπωσε το Δικαστήριο με την προαναφερθείσα απόφασή του Lafuente Nieto, κατά τις οποίες, οι επίμαχες διατάξεις συνεπάγονται ότι το θεωρητικό ποσό της παροχής, υπολογιζόμενο βάσει των πράγματι καταβληθεισών εισφορών εκ μέρους του ενδιαφερομένου, δυνάμει της ισπανικής νομοθεσίας, πρέπει να αναπροσαρμόζεται δεόντως και να αυξάνεται ως εάν ο ενδιαφερόμενος είχε συνεχίσει να ασκεί τη δραστηριότητά του στην Ισπανία, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις. Κατά την άποψή τους, βάσει αυτών των αρχών πρέπει να επιλύονται τα προβλήματα ερμηνείας της εθνικής νομοθεσίας, όπως αυτό που προέβαλε το αιτούν δικαστήριο. Εξάλλου, το Συμβούλιο και η Επιτροπή δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο να χρειαστεί ενδεχομένως να ληφθεί υπόψη η σύμβαση κοινωνικής ασφαλίσεως που έχει συναφθεί μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και του Βασιλείου της Ισπανίας, στις 4 Δεκεμβρίου 1973, η οποία τέθηκε σε ισχύ από 1ης Νοεμβρίου 1977 (στο εξής: η σύμβαση), εφόσον η εφαρμογή της θα ήταν πράγματι ευνοϊκότερη για τον ενδιαφερόμενο από ό,τι η εφαρμογή του κανονισμού.

17 Επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι το άρθρο 47 του κανονισμού, το επίμαχο παράρτημα του οποίου καθορίζει τις λεπτομέρειες εφαρμογής όσον αφορά την Ισπανία, αποτελεί συμπληρωματικό κανόνα για τον υπολογισμό του θεωρητικού ποσού της παροχής περί της οποίας γίνεται λόγος στο άρθρο 46, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού. Επομένως, πρέπει να ερμηνεύεται σε συνάρτηση με την τελευταία αυτή διάταξη και, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994, C-406/93, Reichling (Συλλογή 1994, σ. I-4061), σε συνάρτηση με τον σκοπό του άρθρου 51 της Συνθήκης, πράγμα που σημαίνει ιδίως ότι οι διακινούμενοι εργαζόμενοι δεν πρέπει να υφίστανται μείωση του ποσού των παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως λόγω του ότι άσκησαν το δικαίωμά τους περί ελεύθερης κυκλοφορίας.

18 Πάντως, αντιθέτως προς ό,τι διατείνεται ο διάδικος της κύριας δίκης, η υποχρέωση της μη δυσμενέστερης μεταχειρίσεως των διακινουμένων εργαζομένων οι οποίοι άσκησαν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας δεν συνεπάγεται ότι η επίμαχη διάταξη είναι οπωσδήποτε αντίθετη προς τον στόχο που τίθεται με το άρθρο 51, διότι δεν επιτρέπει να ληφθεί υπόψη, για τον προσδιορισμό του μέσου όρου των εισφορών, το ποσό των εισφορών που έχουν καταβληθεί σε άλλο κράτος μέλος. Η υποχρέωση αυτή συνεπάγεται απλώς ότι ο εν λόγω μέσος όρος είναι ο ίδιος για τον διακινούμενο εργαζόμενο μόνον αν αυτός δεν είχε ασκήσει το δικαίωμά του περί ελεύθερης κυκλοφορίας (απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 1997, C-31/96 έως C-33/96, Naranjo Arjona κ.λπ., Συλλογή 1997, σ. I-5501, σκέψη 21).

19 Επομένως, σε μια περίπτωση όπως αυτή που αποτελεί το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, ναι μεν δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 47, παράγραφος 1, στοιχείο ζ', του κανονισμού, παρά μόνο το ποσό των εισφορών που έχουν καταβληθεί δυνάμει της οικείας νομοθεσίας, το ποσό αυτό όμως πρέπει να προσαρμόζεται και να επανεκτιμάται, ώστε να αντιστοιχεί προς εκείνο το οποίο θα είχε καταβάλει πράγματι ο ενδιαφερόμενος, αν είχε συνεχίσει να ασκεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις τη δραστηριότητά του εντός του οικείου κράτους μέλους (απόφαση Lafuente Nieto, προαναφερθείσα, σκέψεις 39 και 40).

20 Το Δικαστήριο έχει ήδη τονίσει, τόσο στην προαναφερθείσα απόφαση Lafuente Nieto (σκέψεις 41 και 42), όσο και στην προαναφερθείσα απόφαση Naranjo Arjona κ.λπ. (σκέψεις 23 και 24), ότι οι διατάξεις που προσέθεσε ο κανονισμός 1248/92 στο παράρτημα VI, Δ, σημείο 4, του κανονισμού 1408/71 αντιστοιχούν στην ερμηνεία αυτή. Πράγματι, οι διατάξεις αυτές περιορίζονται στη διασαφήνιση του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού προβλέποντας ότι ο μέσος όρος των βάσεων υπολογισμού των εισφορών καθορίζεται μόνο σε συνάρτηση με τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν υπό την οικεία νομοθεσία, χωρίς ωστόσο να τροποποιούν το περιεχόμενο του άρθρου 47, παράγραφος 1, στοιχείο ε', αποσκοπούν δε μόνο στη διασφάλιση της συμφωνίας του άρθρου αυτού προς τις αρχές του άρθρου 51 της Συνθήκης.

21 Λαμβανομένων υπόψη αυτών των στοιχείων, δεν πρέπει να γίνει διάκριση, βάσει των αρχών του κοινοτικού δικαίου, μεταξύ της προσαρμογής της βάσεως υπολογισμού της εισφοράς και της αναπροσαρμογής του ποσού της συντάξεως. Και στις δύο περιπτώσεις ο επιδιωκόμενος σκοπός είναι ο ίδιος, δηλαδή να καταστεί δυνατός, βάσει των πραγματικών βάσεων υπολογισμού της εισφοράς του ασφαλισμένου πριν από την αναχώρησή του στην αλλοδαπή και διά της πραγματικής προσαρμογής, που λαμβάνει υπόψη την εξέλιξη του κόστους και

τις αυξήσεις των παροχών της αυτής φύσεως, ο τελικός καθορισμός ποσού συντάξεως αντίστοιχου προς εκείνο το οποίο θα είχε λάβει ο διακινούμενος εργαζόμενος εάν είχε εξακολουθήσει να ασκεί υπό τους αυτούς όρους τη δραστηριότητά του στο οικείο κράτος μέλος.

22 Από αυτής της απόψεως, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 18 των προτάσεών του, οι πρακτικές δυσχέρειες εφαρμογής των κανόνων του επιμάχου παραρτήματος, που απορρέουν ιδίως από την τυχόν έλλειψη αξιόπιστων αντικειμενικών στοιχείων σχετικά με τις παλαιότερες βάσεις υπολογισμού της εισφοράς, δεν μπορούν να επηρεάσουν το κύρος αυτών των κανόνων. Πράγματι, οι κανόνες αυτοί δεν επιβάλλουν ούτε κάποιον ειδικό τρόπο καθορισμού των βάσεων υπολογισμού της εισφοράς ούτε κάποια μέθοδο προσαρμογής των βάσεων αυτών ή της αντίστοιχης συντάξεως. Σκοπός τους είναι αποκλειστικώς η επίτευξη του αποτελέσματος που μνημονεύεται στο προηγούμενο σημείο, με την παράλληλη τήρηση της υποχρεώσεως που προβλέπει το άρθρο 47, παράγραφος 1, στοιχείο ε', του κανονισμού να λαμβάνονται υπόψη μόνον οι περίοδοι ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν υπό την οικεία νομοθεσία.

23 Μια, όμως, μέθοδος υπολογισμού όπως αυτή που προτείνει το αιτούν δικαστήριο δεν καθιστά δυνατή την τήρηση αυτής της υποχρεώσεως, καθόσον λαμβάνει ως περίοδο αναφοράς μια περίοδο κατά την οποία ο διακινούμενος εργαζόμενος δεν μετέσχε πράγματι στη χρηματοδότηση του εθνικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως και η οποία, εξάλλου, έχει ήδη ληφθεί υπόψη βάσει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους στο οποίο εργάστηκε ο ενδιαφερόμενος.

24 Επομένως, το επίμαχο παράρτημα συνεπάγεται απλώς ότι ο καθορισμός της βάσεως υπολογισμού της εισφοράς πρέπει να στηρίζεται στο ποσό εκείνων μόνο των εισφορών που καταβλήθηκαν δυνάμει της ισπανικής νομοθεσίας και ότι το θεωρητικό ποσό της παροχής πρέπει δεόντως να επαναπροσαρμόζεται και να αυξάνεται ως εάν ο εργαζόμενος εξακολουθούσε να ασκεί στην Ισπανία την δραστηριότητά του, υπό τους αυτούς όρους. Επομένως, σε περίπτωση διαφοράς που αφορά τον τρόπο καθορισμού των αρχικών βάσεων υπολογισμού της εισφοράς που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, καθώς και τη μέθοδο προσαρμογής αυτών των βάσεων και αναπροσαρμογής του προκύπτοντος ποσού της συντάξεως, απόκειται στο επιληφθέν δικαστήριο να καθορίζει ποια είναι τα προσφορότερα, κατά το εσωτερικό δίκαιο, μέσα για την επίτευξη αυτού του αποτελέσματος.

25 Τέλος, πρέπει να σημειωθεί, όπως τόνισε το Συμβούλιο κατά την προφορική διαδικασία, ότι το επίμαχο παράρτημα προσαρμόστηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1223/98 του Συμβουλίου, της 4ης Ιουνίου 1998 (ΕΕ L 168, σ. 1), με την κατάργηση, στο εδάφιο β', της φράσεως «μέχρι το έτος που προηγείται της επελεύσεως του κινδύνου». Όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 21 των προτάσεών του, από την όγδοη αιτιολογική σκέψη αυτού του κανονισμού, η οποία ρητώς αναφέρεται στην προαναφερθείσα απόφαση Lafuente Nieto, συνάγεται ότι σκοπός αυτής της προσαρμογής είναι να καταστήσει δυνατή, σε όλες τις περιπτώσεις, την πλήρη αναπροσαρμογή του θεωρητικού ποσού της παροχής.

26 Πάντως, από αυτήν και μόνο την προσαρμογή δεν μπορεί να συναχθεί ότι ο περιορισμός της περιόδου αναπροσαρμογής, που προέβλεπε πριν την τροποποίησή του το επίμαχο παράρτημα, το οποίο, εξάλλου, δεν αμφισβήτησαν ως προς το σημείο αυτό ούτε το αιτούν δικαστήριο ούτε οι ενδιαφερόμενοι, είναι ανίσχυρος σε σχέση με τον υπομνησθέντα στη σκέψη 21 της παρούσας αποφάσεως σκοπό. Πράγματι, καίτοι το Συμβούλιο έκρινε περισσότερο σύμφωνο προς τη νομολογία του Δικαστηρίου να καταργήσει την εν λόγω μνεία, ωστόσο η σημασία της είναι περιορισμένη, καθόσον περιορίζεται, βάσει μιας αρκετά διαδεδομένης πρακτικής απλοποιήσεως, στο να λαμβάνει υπόψη μια προσαρμογή «ανά πλήρες έτος» και στο να περιορίζει, κατά συνέπεια, την αναπροσαρμογή αυτή στο τελευταίο έτος που προηγείται του έτους επελεύσεως της γενεσιουργού αιτίας. Εν πάση περιπτώσει, μια τέτοια επιλογή, λόγω της ασθενούς επιπτώσεώς της επί του ποσού της συντάξεως που πρέπει να ληφθεί υπόψη, πρέπει να θεωρηθεί ως αναγόμενη στο κανονικό περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτει το Συμβούλιο κατά τον καθορισμό των κανόνων συντονισμού των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως των διαφόρων κρατών μελών.

27 Έχοντας υπόψη αυτό το στοιχείο και όπως υπογράμμισαν το Συμβούλιο και η Επιτροπή, οι επίμαχες διατάξεις του κανονισμού δεν πρέπει να παρακωλύουν την ενδεχόμενη εφαρμογή της συμβάσεως για την οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 16 της παρούσας αποφάσεως, εφόσον θα μπορούσε να την επικαλεσθεί ο ενδιαφερόμενος, αν αυτή ήταν περισσότερο ευνοϊκή.

28 Επιβάλλεται σχετικώς να τονισθεί ότι στην απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1991, C-227/89, Rönfeldt (Συλλογή 1991, σ. I-323), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα άρθρα 48 και 51 της Συνθήκης δεν επιτρέπουν την απώλεια κοινωνικοασφαλιστικών πλεονεκτημάτων την οποία θα προκαλούσε για τους ενδιαφερόμενους μισθωτούς η μη δυνατότητα εφαρμογής, κατόπιν της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 1408/71, των συμβάσεων που ίσχυαν μεταξύ δύο ή

περισσοτέρων κρατών μελών και είχαν ενσωματωθεί στην εθνική τους νομοθεσία. Στην απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 1995, C-475/93, Thévenon (Συλλογή 1995, σ. I-3813), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η αρχή αυτή δεν μπορεί, πάντως, να εφαρμοσθεί επί εργαζομένων οι οποίοι δεν άσκησαν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας παρά μετά την έναρξη ισχύος του εν λόγω κανονισμού.

29 Στη διαφορά της κύριας δίκης δεν αμφισβητείται ότι ο ενδιαφερόμενος εργαζόταν ήδη ως μισθωτός στη Γερμανία πριν τεθεί σε εφαρμογή στην Ισπανία, την 1η Ιανουαρίου 1986, ο κανονισμός, οι διατάξεις του οποίου αντικατέστησαν, πλην εξαιρέσεων, τις διατάξεις της συμβάσεως. Δεν επιτρέπεται η αντικατάσταση αυτή να τον στερήσει, ενδεχομένως, από δικαιώματα και πλεονεκτήματα που του έδινε η σύμβαση.

30 Όπως τόνισε το Δικαστήριο στη σκέψη 28 της προαναφερθείσας αποφάσεως Naranjo Arjona κ.λπ., η αναπροσαρμογή των εισφορών, σύμφωνα με τις διατάξεις του κανονισμού όπως τις ερμήνευσε το Δικαστήριο, επιδιώκει άλλωστε τους ίδιους στόχους με εκείνους της συμβάσεως και, κανονικά, πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα επιτεύξεώς τους. Δεν αποκλείεται, πάντως, η εφαρμογή των κανόνων της συμβάσεως που προβλέπουν τη δυνατότητα λήψεως υπόψη του επιπέδου της βάσεως υπολογισμού της εισφοράς στην οποία καταλήγει ο εργαζόμενος στο τέλος της σταδιοδρομίας του στη Γερμανία, παραπέμποντας ταυτόχρονα στις βάσεις υπολογισμού της εισφοράς που ισχύουν στην Ισπανία για την αντίστοιχη επαγγελματική κατηγορία, να έχει αποτέλεσμα περισσότερο ευνοϊκό για τον ενδιαφερόμενο από εκείνο που θα προέκυπτε από την εφαρμογή των επίμαχων διατάξεων.

31 Επομένως, στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν η εφαρμογή της συμβάσεως αυτής αποδεικνύεται όντως περισσότερο ή λιγότερο ευνοϊκή για τον ενδιαφερόμενο εργαζόμενο απ' ό,τι η εφαρμογή του κανονισμού. Στην πρώτη περίπτωση, θα πρέπει να εφαρμοστούν, κατά παρέκκλιση και σύμφωνα με τη διακηρυχθείσα αρχή στην προπαρατεθείσα απόφαση Rönfeldt, οι κανόνες που προβλέπονται στη σύμβαση. Στην αντίθετη περίπτωση, οι κανόνες που θέτει ο κανονισμός, όπως ερμηνεύθηκαν από το Δικαστήριο, πρέπει να τύχουν εφαρμογής.

32 Επομένως, στο εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι από την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος του επίμαχου παραρτήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ισπανική Κυβέρνηση και το Συμβούλιο, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 17ης Μαρτίου 1997 το Tribunal Supremo, αποφαίνεται:

Από την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος του παραρτήματος VI, Δ, σημείο 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, όπως προσαρμόστηκε με το

παράρτημα I, μέρος VIII, της Πράξεως για τους όρους προσχωρήσεως του Βασιλείου της Ισπανίας και της Πορτογαλικής Δημοκρατίας και για τις προσαρμογές των Συνθηκών, όπως κατόπιν τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1248/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992.

Puissochet Moitinho de Almeida Gulmann

Edward Wathelet

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 17 Δεκεμβρίου 1998.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

J.-P. Puissochet